

Különfélék.

Torma Károly.

1897 márczius 1-ről az a hír érkezett Anzioból Róma mellől, hogy ott meghalt Torma Károly.

Ki volt az a Torma Károly?

Hát biz az nem volt más, mint egyszerűen Kudu-ban, Belső-Szolnokmegyében 1829-ben született fia Torma Józsefnek, a megye egyik legkiválóbb birtokosának, a ki Csicsó-Keresztúron lakott, és a kinek ez a Károly egyetlen fia volt.

Nem szándékunk a nekrolog írók azt a bevett szokását követni, hogy itt egy rövid életrajzot adjunk a boldogultról. Hiszen ő egyike volt azoknak a régi jó időből való magyar nemeseknek, a kiknek az ősi nemességre hivatkozó családi és rendi büszkeségét oly szeretetre méltóvá tette az az őszinte törekvés, hogy a „noblesse oblige“ elvét, a melynek örökös szem előtt tartása egyik fővonása volt jellemőknek, minden körülmények közt, az állami és társadalmi élet bármely ágában kifejtett munkásság minden mozzanatában, de kivált a kötelesség teljesítésében a lehető legszembeötlőbb módon teljes érvényre juttassák, és a mikor egyfelől jogosan élvezték az előkelő származás kiváltságait és az ősöktől öröklött vagyon nyújtotta jó módot és kényelmet; másfelől becsületes munkával és közhasznú tevékenységgel tettek és áldoztak családjok, társadalmi környezetök, nemzetök és hazájok javára mindent, a mit személyes tehetségeik és körülményeik tenniök és áldozniök engedett, sőt néha azon még túl is.

Az ilyen régi fajta birtokos nemes már helyzeténél fogva is szükségképpen nagyon sokoldalú tevékenységet fejtett ki, és erre nem csak a családi körben nyert házi nevelése, hanem az akkor dívott iskoláztatás rendszere is tökélyesen minősítette is. Mint birtokos családfőnek gazdának kellett lennie; nem csak saját háztartása és mezei gazdasága okszerű és bölcs vezetésével, hanem azzal is, hogy e minőségben másoknak is szolgált tanácsal, oktatással, de főleg saját mintaszerű példaadásával. Mint a politikai jogok kiváltságos részese ott kellett közre működni mindennütt, a hol e politikai jogok gyakorlásával a községnek, a vármegyének, az országnak szolgáltak, akár mint fizetéstelen tisztviselők, akár mint tanácskozó tagjai azoknak a gyűléseknek, a melyek a közügy intézésére voltak hivatva, a megye közigazgatási és törvénykezési gyűlésein kezdve fel az országgyűlésig, a melyen a törvényhozásnak voltak hivatott részesei. Társadalmi helyzetök kötelességökké tette, hogy ne csak magok személyesen szerezzék meg azokat a szellemi fölényeket, a melyek nélkül becsülettel meg nem állhat azokban a körökben, a

melyekbe a közélet hullámvázai behelyezhetik, hanem arra is terjedjen ki gondjok, hogy segítsék fejleszteni a nemzetben is terjedni azt az igaz közmívelődést, a mely egyedül bírja emelni a nemzet szellemi és erkölcsi színvonalát. Egy szó mint száz! Voltak ők gazdák, politikusok, törvényhozók, kormányzók, a közmívelődés képviselői, előmozdítói és terjesztői, a tudomány és művészet ápolói és pártfogói, sőt számos esetekben magok is művészek és fényes nevű tudósok, a kiknek a munkássága maradandó emlékekben örökítette meg nem egy fényes név örökösének busásan kiérdemelt hírnevét a haza határain túl is.

Bocsánatot kérek! Azon kezdtem volt, hogy nem szándékom megírni Torma Károly életrajzát, s ime rajta kapom magamat, hogy a fennebbi vázlatban éppen az ő jellem és életrajza is megvan. Hiszen gondolkozzunk utána egy kissé Mint nagyon fiatal ember még derék apja oldala mellett különös előszereettel adta magát történelmi tanulmányokra, a melyekben neki a legalaposabb útmutatást éppen édes apja adta, a ki akkoriban írta meg éppen e fia számára azt a „Calendarium Diplomaticum“ ot, a melyet későbbben a fiú kegyelete közzétett, és a mely ma már közkezen forog.

Hogy az eleven lelkű ifjú iskolai tanulmányai bevégezése után élénk részt vett a megyei közéletben, oly természetes, hogy külön említeni se kell.

Időközben Erdély klaszikus földje a római világ itt felfedezett nyomaival és emlékeivel lebilincselte az ifjú Károly szellemét. Rá adta magát a római régészetre s ennek is kiválóan egyik ágára, az epigraphikára. Gyűjtötte és közölte a római feliratokat oly feltűnő szerencsével és sikerrel, hogy csakhamar tiszteletet parancsoló hírnévre tett szert az e szakkal foglalkozó bel- és külföldi tudósok közt. Majd ásatásokra is adta magát; kifődette az alsó-illosvai thermákat, ki is adta az Erdélyi Múzeum-egylet évkönyveiben. Különben Torma Károly e téren kifejtett irodalmi munkásságáról tanuskodnak a „Corpus inscriptionum Latinarum“ az „Ephemeris epigraphica“, az Erdélyi Múzeum-egylet és a magyar tud. Akadémia kiadványai. De menjünk sorba.

Apja halála után Károly igen tekintélyes szerepet játszott Belső-Szolnokmegyében. Tekintélye akkora volt, hogy a kormány ennek a megyének főispáni székébe ültette, a hol rövid idő múlva az egész megye közbizalmát és szeretetét megnyerte. Szerencsétlenségére éppen ez a népszerűsége sodorta a nagy politika viharos tengerére. Politikai meggyőződése rá birta, hogy lemondván a főispánságról, megválasztatta magát képviselővé, és csakhamar a képviselőházban is annyira magára vonta képviselő társai és a kormány figyelmét, hogy a képviselőházi alelnök díszes méltóságára emelte a közbizalom. Fényesen megállotta ott a helyét; de, sajnos, ez a politikai szereplés vagyoniilag egészen tönkre tette. A mikor a képviselőházból kilépett, Torma Károly végképpen elszegényedett ember volt.

Most a tudomány karolta fel. Előbb a kolozsvári egyetem jogi karában nyert egy tanszéket, innen a bpesti egyetemre ment át, és ott aztán távol minden politikától egészen a tanszékének ült, a míg betegsége miatt nyugalomba kellett vonulnia. Ekkor teljesült rég táplált vágya, hogy Rómát láthassa. El is ment oda, vissza nem jött!

A mikor 1857-ben a nagy gróf Mikó Imre felszólalt az Erdélyi Múzeum alapítása ügyében, Torma Károly volt egyike az elsőeknek, a ki 500 frtnyi alapítvánnyal beállott a Múzeum-egylet örökös igazgatótagjai közé. Mint ilyen különös pártfogója volt e múzeum régiség- és éremtárának, a melyet, mondhatni, az ő gyűjtései alapítottak meg. Torma Károly tehát a mi halottunk is; lépten nyomon az ő nevével találkozunk itt.

Nagy sajnálatunkra már évek óta visszavonult minden nyilvános működéstől. Csaladjától külön, hogy ne mondjuk elhagyva, sanyarú viszonyok közt, olykor csaknem inségre jutva, testben és lélekben megtörve, önkénytes remeteségre szánta el magát, és így töltötte élte utolsó éveit ott idegen földön, idegen emberek közt; távol mindentől és mindenkitől, a kit szeretett és a kik szerették!

A politikus Torma Károlyról nincs mit mondjunk e helyen. A tudós Torma Károly felállította a maga maradandó emlékét irodalmi munkáiban, a melyek közül mint kiváló örök becsület csak a „Limes Dacicus“ című értekezését és a „Repertorium Dacia régiség- és felírtani irodalmához“ című önálló művét említjük. Az Aquincumban kiföldött amphitheatrum és környezete is fennen hirdeti Torma Károly nevét.

Ha itt megállunk, koránt sem végeztünk Torma Károlylyal. Elköltözött ugyan közünkől oda, a hová bánata és szenvedései nem követhetik, de él emlékünken és műveiben, itt hagyta érdemeit, a melyeket soha semmiféle árnyék nem homályosíthat el. Kiváló ember volt erényeiben is, fogyatkozásaiban is. Adja meg neki a mindenható a sok hányódás után megérdemlett nyugalmat! *Finály Henrik.*

A székelyek neve és eredete. A magyar néprajzi társaság febr. hó 27-iki ülésén dr. Sebestyén Gyula felolvasást tartott „A székelyek neve és eredete“ cím alatt. Bevezetésül a székely kérdés közel hétszáz éves történetét ismertette. Aztán a székely nevet vette vizsgálat alá, s az összehasonlító nyelvészeti és nyelvtörténeti adalékok segítségével arra az eredményre jutott, hogy az Árpád-kori *szék*, *szik* szó véget és határt jelentett(?), a belőle képzett *székely* és *sziköly* (sicul) névnek pedig „végbeli és határőr“ jelentése volt. A legrégibb helynevekből azt is következteti, hogy a honfoglaláskori végek nem az ország mai határait, hanem a magyar betelepülők nyelvhatárait estek. A történelmi kútfők szerint határőröknek nevezték azokat, a kik a háborúban előhadak, oldal- és hátyédek voltak. Ilyenek voltak nálunk az idegenfajú kabarok és besenyők. Ilyenek voltak szerinte a székelyek is, a kiknek ősrégi alkotmánya a határvédelmi rendszerben gyökerezett. Mivel azonban a székely név foglalkozást is jelentett, a határvédő szerep előtt okvetlen kellett lenni

népnevüknek is. Sebestyén abból, hogy a kabarok neve nyomtalan maradt, azt következteti, hogy ezekre alkalmazták a határórt jelentő székely elnevezést. Így aztán meg volna fejtve az is, hogy a székelyek miért nem voltak sohasem magyarok. Sebestyén szerint egyszerűen azért, mert a honfoglaláskori és a későbbi Árpádkori taktika előhadakül mindig idegen népet alkalmazott. Arra a kérdésre, hogy a mai Székelyföldön mikor települtek le: az a válasza, hogy Erdély elfoglalásakor. Ezt ma Szent István korára teszik, tehát a székelyek is akkor vándoroltak át a bihari végekről, a hol Erdély elfoglalása után már nem lett volna semmi szerepük. — Ebben foglalhatjuk össze a lapokból értesülés alapján Sebestyén székely-elméletét. Egész terjedelmében nem fekvén előttünk (az Ethnographia f. é. 1—2 füzeté mindössze a kérdés irodalmát áttekintő első közleményt hozván), csak azt a megjegyzést tehetjük rá, hogy a „szék”. „szik” szóból származtatást ismerjük már a XVI. sz. Szamosközi (nem Szamosi!) óta Hunfalvin át Réthyig és Tagányiig; a kabar-származtatás elmélete a Pauleré. Hogy Sebestyén mivel viszi előbbre a kérdés megoldását, ezután tűnik ki. Azt hisszük — az ő szavaival élve — hogy „a magyarázók ötletesége még mindig nincs vele kimerítve!”

— *A régi jó világból* (Kolozsvár 200 év előtt) cz. a *Gyalui Farkas* egy szellemes kis korfestő történeti elbeszélést írt, melyben a XVII. sz. régi kolozsvári életet néhány ecsetvonással igen találóan jellemzi. Eredetileg a Kolozsvár tárczájában jelent meg, s különnyomatban (30 l.)

— *Merza Gyula*: „*Svájczai képek*” cz. a tavalyi útazását írja le kedves úti rajzok keretében, élenkítve kedélyes epizodok, szellemes megjegyzések és jellemző összehasonlítások által.

— *Csernelházi Chernel István*, a ki nem rég „Útazás Norvégia végvidékeire” cz. szép munkájával vívott ki méltó elismerést, legújában „*A lábszánkózás kézikönyvé*”-t írta meg, hogy ennek a norvég sportnak nálunk is mennél több barátot szerezzen. (781. l.) Kapható Lampel R. Budapesten 1 forintért.)

Folyóiratok.

Az *Akadémiai Értesítő* jan. (85.) füzeté közli az Akadémia belső tagjainak névsorát. Utána *Fayer* László közli „Bevezető tanulmány az 1843-iki büntetőjogi javaslatokhoz” cz. akadémiai felolvasását. *Vadnay* Károly jelentést tesz a tavalyi Kóczán-pályázatról; hat magyar történeti dráma küldetett be, melyek közül egy sem üti meg egészen a mértéket, *Pecz* Vilmos, Konstantinos Porph. után megállapítja, hogy Árpádnak 5 fia s ezektől 5 férfi unokája volt. A febr. (86.) füzetben *Horváth* Géza közli Frivaldszky János természettudós felett tartott akadémiai emlékbeszédét. *Setälä* Emil kültag közzéteszi akad. székfoglaló értekezésének bevezetését. (A székfoglalót lásd a Nyelvőr jan. és febr. füzetében.) Ezután *Volf* György. „Az egyházi szláv nyelv hazája és a magyar honfoglalás” cz. értekezésének kivonatos ismertetése következik. *Kuncz* Ignác kivonatban közli. „Az állami önkormányzat” cz. székfoglaló értekezősét;